

централізації та самоврядування – баланс між керівництвом і самостійністю структурних підрозділів; облік індивідуальних особливостей і психології працівників – врахування людського фактору та міжособистісних відносин; єдність прав та відповідальності – відповідність між обсягом повноважень і відповідальністю керівників; змагальність в управлінні – створення мотиваційного середовища через конкуренцію та стимулювання; залучення виконавців до ухвалення рішень – активна участь персоналу у процесі управління.

Дотримання цих принципів дозволяє підвищити ефективність управління та забезпечити гармонійний розвиток організації.

Література:

1. Дашутіна Л.О. Теоретико-методологічні аспекти організації системи ефективного управління підприємством. *Управління розвитком соціально-економічних систем: Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Харків, 21-22 березня 2024 року). Харків: ДБТУ. Ч. 2. 2024. С. 368-372.

2. Дашутіна Л.О. Теоретико-методологічні засади ефективного управління підприємством в умовах глобалізаційних викликів сучасності. *Журнал «Наукові інновації та передові технології»* (Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»). 2023. № 5(19). С. 185-194. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-5\(19\)](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-5(19))

3. Турчіна С.Г., Дашутіна Л.О. Управління ефективністю діяльності підприємств малого бізнесу. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 53. С. 91-98.

ОКРЕМІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗНИЖЕННЯ ДОБРОБУТУ В НАСЛІДОК ПОВНОМАСШТАБНОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ТА ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ СТІЙКОСТІ

Завгородня С.П., кандидат наук з державного управління,
Національний інститут стратегічних досліджень, м. Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2177-9995>

Наслідки повномасштабної збройної агресії рф призвели до значного зниження добробуту значної частки населення України, як характеристики життєдіяльності суспільства; а також довгострокової дії подорожчання життя і зменшення купівельної спроможності, як характеристики реалізації матеріальних і нематеріальних потреб людини.

Про тенденції зниження добробуту в частині забезпеченості предметами і засобами для реалізації потреб людини, перш за все, засвідчує значне падіння щомісячного доходу серед населення. Частка респондентів у домогосподарствах з дуже низькими доходами (дохід на одну особу менше 3000 грн на місяць) зросла з 21 % до 30 %; а частка респондентів у домогосподарствах з доходом понад 10000 грн на особу скоротилася з 16 до 10 %, що свідчить про загальне зниження рівня доходів. Переважна більшість домогосподарств по всій Україні або повністю вичерпала, або значно скоротила свої заощадження [1]. Наразі в Україні відбувається поступове зростання номінальних доходів населення завдяки підвищенню зарплат на підприємствах, мінімальної заробітної плати, грошового забезпечення військовослужбовців тощо. Проте припшвидшення інфляції сповільнює доходи в реальному вимірі [2].

Сучасні тенденції зниження добробуту характеризує структура витрат, дані щодо споживання товарів та послуг. Найбільшою видатковою частиною сімейного бюджету українців залишаються товари та послуги першої необхідності. Дві третини бюджету українців йде на покриття таких витрат: продукти харчування – 38 % (середній світовий показник – 15 %); обов'язкові платежі (комунальні платежі, оплата за кредитами, орендна плата тощо) – 28 % (середній світовий показник – 11 %). Вважається, що чим бідніше домогосподарство, тим більший відсоток свого доходу воно змушене витратити на купівлю продуктів харчування. Також аналіз соціологічних досліджень у динаміці 2022 та 2024 років висвітлює зростаючий інтерес українців до доступності цін на газ, електроенергію та тепло для населення (57,4 % у 2024 році проти 54 % у 2022 році).

Українці значно менше витрачають на товари та послуги, які не є необхідними для базового існування (на дозвілля, відпочинок, туризм – 2 %, проти середнього світового показника – 20%; на електроніку, побутову техніку та товари домашнього вжитку українці витрачають 2 %, а середньосвітовий показник – 11 %). Витрати на донати/благодійність (3 %) переважають витрати на дозвілля (2 %). У таких категоріях, як одяг та взуття, охорона здоров'я, транспортні витрати та цифрові послуги, немає відчутної різниці між українцями та середньосвітовим значенням [3].

Ефективна державна політика здатна зміцнити індивідуальну стійкість, підвищити можливості суб'єктів здолати та адаптуватися до дії негативних впливів різного характеру і походження, здійснити відповідний внесок у розбудову національної стійкості загалом [4].

Серед актуальних і можливих шляхів зміцнення індивідуальної стійкості до наслідків повномасштабної збройної агресії РФ потрібно сприяти самоактивації населення щодо підвищення рівня і якості життя людей, що в кінцевому підсумку слугуватиме їх особистісному розвитку; забезпечувати рівні можливості для індивідів для реалізації їх активної економічної і соціальної поведінки; сприяти утвердженню відповідальності населення за власний добробут. Насамперед варто вирізнити участь населення у зростанні власних доходів і зменшенні витрат на енергоресурси.

Але за результатами опитування, що було проведено у 2021 р., понад третини населення вважали, що держава повинна докласти зусиль, щоб забезпечити громадянам добробут (45,8 %) або працевлаштування (43,1 %) [5]. Щодо участі населення в зменшенні витрат на енергоресурси, лише 5,6 % українців скористалися державними програмами енергоефективності. 16,4 % українців – готові долучитись, але не знають про існування таких програм, 17,5 % українців планують скористатися підтримкою, а близько третини (29 %) громадян не можуть собі цього дозволити за умови, якщо участь у таких програмах передбачатиме збільшення квартплати [6].

Доведено, що середній клас у розвинутих країнах формує найширший споживчий ринок для дрібного та середнього бізнесу, виступає в ролі «стабілізатора» суспільства, забезпечує стабільність і динамічний економічний розвиток. Для зменшення впливу наслідків повномасштабної збройної агресії РФ і зміцнення індивідуальної стійкості потребують своєчасного прийняття рішення щодо стимулювання до: 1) підприємництва неактивного населення, що збільшилося в результаті повномасштабної збройної агресії РФ; 2) самозайнятості осіб, які зазнали негативного впливу наслідків війни на рівень своїх доходів. В інтересах самоактивації населення щодо підвищення рівня і якості життя доцільно: розширювати застосування інструментарію податкової, інформаційної, кредитної політики щодо самореалізації зазначених категорій населення; запровадити широкую практику залучення міжнародних організацій до поширення самозайнятості за рахунок надання грантів, організації тренінгів та інших заходів.

Основними інвесторами у енергоефективність та відновлювані джерела енергії у світовому масштабі визнано домогосподарства. Частка загальних інвестицій, що зроблені приватними домогосподарствами зросла з 9 % у 2015 році до 18 % за даними 2024 року завдяки вкладенню у сонячні установки на дахах, інвестиціям у

енергоефективність та купівлі автомобілів. Завдяки ефективній державній політиці в країнах з розвинутою економікою, частка інвестицій домогосподарств сягала 60 %, а інвестиції здійснюються в основному домогосподарствами із середнім і вищим рівнем доходу. У країнах з економікою, що розвивається, де попит на енергію зростає найшвидше, інвестиції у енергоефективність та відновлювані джерела енергії домогосподарств складають менше 10 % [7].

Зменшення впливу наслідків повномасштабної збройної агресії РФ і зміцнення індивідуальної стійкості потребує запровадження широкої практики участі населення у зменшенні витрат на енергоресурси. Для цього доцільно розробити інструмент трансформації системи субсидування енергопостачання на підтримку інвестицій у енергоефективність, що передбачає встановлення співвідношення між обсягом зменшення споживання енергоресурсів та зменшенням розміру субсидій. Зміцнити індивідуальну стійкість в інтересах економічної доступності енергоресурсів для населення потрібно за допомогою: а) інформаційно-консультативної підтримки про переваги, практичні аспекти та можливості фінансування термомодернізації будівель, сприяння і полегшення ремонтних робіт (досвід Румунії, Іспанії); б) отримання кредиту на термомодернізацію будівель і його погашення за рахунок коштів, що «вивільнилися» в результаті досягнутого рівня енергоефективності (за умови мінімум на 30 % зменшення споживання енергії) (досвід Хорватії).

В кінцевому підсумку, зміцнення індивідуальної стійкості від дії негативних впливів від повномасштабної збройної агресії РФ, відновлення якості життя населення до рівня, не нижчого за докризовий варто розглядати як процес творення потенціалу. У разі настання загрози, використання створеного потенціалу дозволить ефективно забезпечувати стійкість суспільства і держави.

Література:

1. Економічна стійкість під час війни: доходи, зайнятість та соціальна допомога в Україні. ІОМ. URL: <https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbdl1461/files/reports/Economic%20Resilience%20in%C2%A0Wartime%20UKR.pdf> (дата звернення: 05.02.2025).
2. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2024 року. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2024-roku> (дата звернення: 05.02.2025).
3. Споживацькі настрої українців у другий рік повномасштабного вторгнення. Deloitte. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/press-release/2024/consumer-behavior.html> (дата звернення: 05.02.2025).

4. Резнікова О.О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 532 с.

5. Зроби за мене: українці готові до самоорганізації, але покладають відповідальність за свій добробут на державу. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва: URL: <https://dif.org.ua/article/zrobi-za-mene-ukraintsi-gotovi-do-samoorganizatsii-alepokladayut-vidpovidalnist-za-sviy-dobrobut-na-derzhavu> (дата звернення: 05.02.2025).

6. Європейське майбутнє України: довкілля, енергетика та повоєнна відбудова очима громадян. DiXi Group. URL: <https://dixigroup.org/analytic/evropejske-majbutnye-ukrayiny-dovkillya-energetyka-ta-povoyenna-vidbudova-ochyma-gromadyan/> (дата звернення: 05.02.2025).

7. World Energy Investment 2024. IEA. URL: <https://www.iea.org/reports/world-energy-investment-2024/overview-and-key-findings> (date of application: 05.02.2025).

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Коробчук А.І., кандидат педагогічних наук, доцент,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8760-2992>

У сучасних умовах сталого розвитку питання управління еколого-економічними системами набуває особливої актуальності. Зростаючий антропогенний вплив на природне середовище потребує впровадження ефективних механізмів екологічного менеджменту, які сприятимуть збалансованому розвитку економіки та збереженню природних ресурсів. Адже еколого-економічні системи являють собою сукупність взаємопов'язаних економічних та екологічних процесів.

Сучасний екологічний менеджмент нині виступає важливим інструментом сталого розвитку, котрий сприяє гармонізації економічних, соціальних та екологічних інтересів. Його актуальність полягає в практичному значенні, а саме, у впровадженні ефективних стратегій управління навколишнім природним середовищем шляхом раціонального підходу до використання природних ресурсів; скорочення шкідливих викидів за рахунок введення високих штрафів за понаднормативні викиди/скиди; мінімізації відходів а в деяких випадках із використанням політики «нуль відходів»; підвищення еколого-економічної ефективності (запровадження чистих технологій); виходу